INCEPUTURILE ŞI EVOLUŢIA REGLEMENTĂRII RAPORTURILOR DE MUNCĂ ÎN ŢARA NOASTRĂ PÎNĂ LA CREAREA P.S.D.M.R.

DE

DUMITRU D. RUSU

Apariţia legislaţiei muncii este legată, firesc, de începuturile epocii moderne, perioadă istorică caracterizată prin conturarea şi ascensiunea relaţiilor de producţie capitaliste şi, implicit, prin procesul formării şi dezvoltării clasei muncitoare [1]. Primele elemente, de natură burgheză, privitoare la reglementarea raporturilor de muncă din sectorul industrial aparţin deci ultimei treimi a secolului al XVIII-lea şi primei jumătăţi a secolului al XIX-lea. În cursul celei de a doua jumătăţi a secolului al XIX-lea, legislaţia muncii [2] din sectorul industrial, treptat, se va impune ca element distinct în cadrul fenomenului legislativ general.

Urmărind evoluţia legislaţiei muncii în perioada care ne preocupă, distingem, in mare, două etape: pînă la mijlocul secolului al XIX-lea şi din anii domniei lui Cuza pînă în ultimul deceniu al secolului trecut. Desigur, stabilirea acestei periodizări are în vedere atît evoluţia conţinutului şi aplicabilitatea actelor legislative, cît şi măsura în care fenomenul legislativ s-a ancorat în realităţile epocii care l-au generat. În ceea ce priveşte prima etapă — corespunzătoare perioadei de trecere de la feudalism la capitalism — se caracterizează prin încercări şi în sectorul raporturilor dintre lucrătorii salariaţi şi stăpîni. Odată cu începuturile orînduirii capitaliste, paralel cu progresele economice şi transformările social-politice, legislaţia muncii se va impune, cu necesitate, în statul român modern.

Literatura istorică şi juridică a menţionat, sporadic şi neconcludent, elemente de legislaţie a muncii din perioada care ne preocupă. Dar, aproape toate lucrările

---

[1] Asupra condiţiilor istorice ale apariţiei legislaţiei muncii, a se vedea: Karl Marx, *Capitalul*, vol. I, în Karl Marx-Friedrich Engels, *Opere*, vol. 23, Ed. politică, Bucureşti, 1966, p. 489; V. I. Lenin, *Dezvoltarea capitalismului în Rusia*, în *Opere*, vol. 3, Ed. politică, Bucureşti, 1955, p. 513.

[2] Legislaţia muncii cuprinde totalitatea actelor legislative prin care sînt reglementate relaţiile sociale de muncă, precum şi unele relaţii conexe, strîns legate de cele dintîi. Sînt deci cuprinse în această noţiune atît legile care afectează pe muncitor ca element activ în procesul muncii, cît şi diferitele măsuri legislative care se referă la drepturile şi la asigurarea muncitorului în afara timpului petrecut la locul de muncă.

https://biblioteca-digitala.ro

care cuprind referiri la această chestiune [3] nu fac decît să amintească unele din numeroasele acte legislative cu referiri și la situația lucrătorilor. Lipsește o sinteză asupra problemei, o încercare de încadrare a fenomenului legislativ în situația generală din țară.

Departe de a da o soluționare completă a multiplelor aspecte pe care le ridică problema în discuție, în lucrarea de față ne propunem să conturăm conținutul și evoluția principalelor prevederi legislative referitoare la situația lucrătorilor din sectorul industrial pînă în preajma constituirii primului partid al clasei muncitoare din România, în 1893. Avem în vedere momentul istoric în care masele muncitoare vor păși către o organizație politică centralizată — P.S.D.M.R. — destul de puternică pentru a constitui un adevărat comandament al luptei pentru drepturi și libertăți, pentru înlăturarea exploatării patronale. Și în privința situației legislației începe o perioadă relativ nouă. Creșterea numărului muncitorilor, în condițiile dezvoltării vertiginoase a industriei de fabrică și extractive — proprii ultimului deceniu din secolul trecut — impune un progres evident în reglementarea raporturilor dintre patroni și lucrători. Precizăm deci, fără a pretinde că spunem ultimul cuvînt, că — odată cu elaborarea unor acte legislative binecunoscute : regulamentul industriilor insalubre din 1894, partea referitoare la reglementarea raporturilor de muncă din legea minelor (1895) și legea repausului duminical din 1897 — se încheie perioada începuturilor legislației muncii. Legislația muncii intră, astfel, de la mijlocul ultimului deceniu al secolului al XIX-lea în faza de maturitate, constituind o categorie bine definită în cadrul legislației generale din țară.

În Țările Române, la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și în prima jumătate a secolului al XIX-lea, apar formele incipiente ale industriei capitaliste și, concomitent cu acestea, lucrătorii salariați ocupați în activitatea industrială. Tot acum găsim și primele acte emanate de autoritățile statale, care aveau în vedere reglementarea situației lucrătorilor ocupați în activități și stabilimente cu caracter industrial. În deplină concordanță cu condițiile istorice din perioada descompunerii feudalismului și dezvoltării relațiilor capitaliste — perioadă în care s-a manifestat pregnant tendința de înlocuire a dreptului consuetudinar cu cel scris — actele normative care cuprindeau referiri și asupra raporturilor de muncă din sectorul industrial vor îmbrăca forme specifice epocii. Hrisoavele sau așezămintele, actele de învoială și unele coduri de legi vor marca începutul dreptului scris în statuarea raporturilor de muncă. Desigur, sîntem în fața unor texte juridice, cu conținut larg și general, expresie a tendințelor moderne pe care nu le mai putea evita societatea feudală, rezultat al noilor realități social-economice care, treptat, se impuneau. De fapt, putem încadra și aceste elemente incipiente

[3] Pentru unele date asupra începuturilor legislației muncii din România a se vedea : Virgil N. Madgearu, *Ocrotirea muncitorilor în România*, Inst. „Flacăra", București, 1915, 47 p. ; D. R. Ioanițescu, *Istoricul legislațiunii muncii în România*, București, 1919, 88 p. ; Marco Barasch, *Legislația muncii în România*, Ed. „Curierul judiciar", București, (f. a.), 24 p. ; Marcu Onescu, *Caracterul revoluționar al trecutei legislații muncitorești române — Aspecte actuale*, „Studii", anul I (1948), nr. 2, p. 208—230 ; Virgil I. Cîmpeanu, *Scurtă privire asupra legislației capitaliste a muncii din România*, „Studia Universitatis Babeș-Bolyai", seria II (Juridică), fasc. 2, Cluj, 1958, p. 39—74 ; D. V. Firoiu, *Legislația privind conflictele de muncă în anii regimului burghezo-moșieresc*, „Analele Institutului de studii istorice și social-politice de pe lîngă C.C. al P.C.R.", anul XII (1966), nr. 4, p. 39—60 ; Gh. Brătescu, *Istoria ocrotirii sănătății lucrătorilor din România* (pînă la 23 August 1944), Ed. medicală, București, 1957, 338 p. ; Ernö Lörincz, *A munkaviszonyok szabályozása Erdélyben 1848 és 1918 között, (Reglementarea relațiilor de muncă din Transilvania între 1848—1918)*, Tudományos Kőnyvkiadó, București, 1958, 303 p.

https://biblioteca-digitala.ro

de legislaţie în procesul de înnoiri, caracteristic perioadei de trecere de la feudalism la capitalism, perioadă în care acceptarea din partea ocîrmuirii şi boierimii a unor atribute proprii societăţii burgheze avea în vedere şi posibilitatea adaptării orînduielilor feudale la noile realităţi.

Trecînd acum la prezentarea primei etape, să ne oprim asupra cîtorva exemple, dealtfel edificatoare, pentru conţinutul actelor legislative din această perioadă. Desigur, fiind vorba de acte aparţinînd unei epoci de căutări, de conturare a legislaţiei în genere, vom găsi documente al căror scop, în principal, nu era şi nu putea fi reglementarea raporturilor de muncă. Dar, printre alte prevederi, apar acum unele care denotă preocupare în direcţia raporturilor stăpîn—lucrător. Este destul să semnalăm, ca elemente noi care fac din aceste acte documente ale dreptului muncii, obligativitatea unor tocmeli scrise, stabilirea unor condiţii de tocmeală referitoare la modalitatea şi timpul executării lucrării, plata muncii ş.a. Prin urmare, departe de ceea ce înseamnă o reglementare a muncii în sens burghez, unele documente şi texte normative la care ne vom referi în continuare, pot figura totuşi în istoria dreptului muncii ca elemente de început, proprii unei epoci de tranziţie în toate domeniile.

Astfel, un hrisov din 1755, referitor la felul în care trebuiau să se facă tocmelile [4], prevedea ca „oricine ar ave a face tocmeală cu alt om, ori parte bisericească, ori boieri, ori neguţitori, sau oricine (...) datori să fie tocmeala ce va face sau cu slugile lor, sau cu argaţii lor, sau cu năimiţii lor, sau cu păstorii lor, să o facă cu zapise şi încredinţate zapisele cu 2, 3 marturi, de la oricare lucru mare, pînă la cel mai mic“ [5]. În finalul documentului se preciza: „dar de ar îndrăzni cineva a face tocmele fără zapise şi s-ar întîmpla să iasă la vr-o judecată să nu i se ţie seamă şi să se şi pedepsească pe unii ca aceia“ [6]. Mergînd şi mai departe, cu precizările referitoare la muncă, „narta“ domnitorului muntean Al. Ioan Ipsilante, din 15 noiembrie 1775, avea anexat un catalog de preţuri în care, printre altele, figura şi plata zidarilor, a lucrătorilor în lemn, salahorilor [7].

Date importante pentru începuturile reglementării raporturilor de muncă găsim şi în două documente referitoare la activitatea manufacturii de postav de la Pociovalişte, principala manufactură din Ţara Românească din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Prin hrisovul din 18 august 1794 [8], se punea la dispoziţia antreprenorului manufacturii, medelnicerul Chiriac Arbut, un număr de 243 de postăvari, 6 vătaşi şi un spătar, care „după domnescile pecetluiri ce au la mîinile lor să fie nelipsiţi şi nestrămutaţi totdeauna de la lucru fabricei, după cum au fost şi pînă acum“. Aceştia erau scutiţi „în toată vremea de ori ce angarii ale ţărei“ [9]. Nemulţumirile postăvarilor, manifestate puternic în ultimii ani ai secolului al XVIII-lea, vor determina ocîrmuirea să stabilească mai precis condiţiile de lucru printr-un aşezămînt, întărit de domnitorul Al. Ipsilante, la 27 septembrie 1799 [10]. Cele şapte puncte asupra regimului de muncă prevedeau ca

---

[4] În orînduirea feudală se întrebuinţează termenul de „tocmeli“ pentru definirea relaţiilor de producţie libere de îngrădirile feudale.

[5] Hrisovul din 1 august 1755 al domnitorului Moldovei, Matei Ghica Voievod, în Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. I, Ediţia a II-a, Iaşi, 1871, p. 330.

[6] *Ibidem*, p. 330—331.

[7] V. A. Urechia, *Istoria românilor*, vol. II, p. 208 şi *Din istoricul formării şi dezvoltării clasei muncitoare din România* (pînă la primul război mondial), sub redacţia lui N. N. Constantinescu, Ed. politică, Bucureşti, 1959, p. 17—18.

[8] V. A. Urechia, *Istoria românilor*, seria 1786—1800, tomul III, Bucureşti, 1893, p. 294—298; C. Şerban, *Întreprinderea manufacturieră de la Pociovalişte şi Bucureşti*, „Studii“, nr. 3/1952, p. 86—105.

[9] V. A. Urechia, *Istoria românilor*, seria 1786—1800, tomul III, p. 294.

[10] *Ibidem*, seria 1774—1821, tomul VIII, Bucureşti, 1897, p. 87—92.

https://biblioteca-digitala.ro

postăvarii să lucreze o săptămînă în fabrici și alta să fie liberi, în timpul lucrului să depună toată rîvna, noaptea și „sărbătorile de praznice mari“ nu au datoria să lucreze, cei bolnavi să nu fie siliți a lucra, în caz de lipsă de la fabrică postăvarii trebuiau să plătească „taleri 5“ pe săptămînă [11].

În Transilvania, unde munca salariată în industrie era mult mai larg folosită, măsurile de reglementare a raporturilor de muncă sînt mai precise. În ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea există chiar un „proiect de normare“ a salariilor muncitorilor de la uzinele de fier și minele din Hunedoara, în funcție de cantitatea și costul producției realizate [12].

Demne de reținut din actele legislative aparținînd ultimei treimi a secolului trecut, nu sînt urmările practice ale acestor încercări legislative, aplicabile în măsură redusă, ci, mai ales, rațiunile care le-au generat. Izvorîte din necesitatea stabilirii unor noi raporturi de muncă, potrivnice regimului de supunere și anarhie proprii feudalismului, ele făceau loc unor noi raporturi de drept, corespunzătoare înnoirilor din relațiile de producție, raporturi care se vor dezvolta în perioada următoare.

În primele decenii ale secolului al XIX-lea, în condițiile intensificării relațiilor bănești, sporește grija oficialităților față de tocmeli. Hrisoave, coduri de legi, apoi Regulamentele organice, pe lîngă reglementarea detaliată a relațiilor dintre țărani și săpînii de moșie, încearcă să definească, mai cuprinzător și raporturile dintre lucrătorii stabilimentelor industriale și stăpîni. Față de secolul anterior găsim, de data aceasta, o prezentare mai amănunțită a condițiilor învoielilor, referitoare la durata tocmelilor, sistemul de plată, modul executării lucrărilor, răspunderea reciprocă a părților angajate [13]. Sîntem într-o perioadă caracterizată prin lărgirea preocupărilor de natură industrială și, corespunzător, prin creșterea numărului lucrătorilor salariați. Fără a avea încă o categorie de lucrători salariați în industrie, rupți total de alte ocupații, sîntem totuși în fața tendințelor evidente de conturare a clasei muncitorilor industriali. Consecințele sînt vizibile și în planul legislației, înregistrîndu-se acte normative mai complete și cuprinzătoare în raport cu cele anterioare.

Sînt frecvente încercările de reglementare a situației lucrătorilor din saline, unde se înmulțesc cazurile de nesupunere. Trecînd peste numeroase documente cu caracter local, menționăm, ca semnificativ pentru sistemul de reglementare a muncii, *Proiectul de statut al lucrătorilor de la ocnele de sare din Țara Românească și Moldova,* alcătuit în 1833. Document cuprinzător, unic în felul său pînă la acea dată, proiectul avea în vedere toate aspectele principale pe care le presupunea munca în saline: soarta „ciocănașilor“ și a celorlalți lucrători, îndatoririle acestora, sistemul de plată în funcție de munca prestată, zilele de odihnă „de peste an“, măsuri pentru îmbunătățirea lucrării ocnelor“ ș.a. [14].

---

[11] *Ibidem,* p. 88—89.

[12] *Documente privind începuturile mișcării muncitorești și socialiste din România,* Ed. politică, București, 1971, p. 40—44.

[13] *Codul lui Andronache Donici,* aplicat în Moldova între 1814—1817, în două capitole, *Despre tocmeli* și *Despre năimeli,* conținea dispoziții referitoare la actele de învoială ale lucrătorilor. (Textul în C. Hamangiu, *Codul general al României,* vol. I, ediția a II-a, București (f. a.), p. 39—40, în finalul volumului); *Legiuirea Caragea* din 1819 (*Legiuirea Caragea,* Ed. Acad. R.P.R., București, 1955, 339 p.) și *Codul civil al Moldovei* din 1833 (Ioan M. Bujoreanu, *Collecțiune de legiuirile României vechi și noi...,* București, 1873, p. 644—645) conțineau prevederi similare cu cele de mai sus. Merită menționate și regulamentele breslelor, care, deși acte feudale, conțin dispoziții referitoare la maximul de lucru, anii de ucenicie, îngrijiri în caz de boală etc.

[14] *Documente privitoare la începuturile mișcării muncitorești și socialiste din România,* Ed. științifică, București, 1971, p. 81—105.

https://biblioteca-digitala.ro

Evenimentele de la 1848, cu larg ecou în rîndul maselor, oferă prilejul unor cerinţe exprese de reglementare a situaţiei lucrătorilor. Ucenicii din Cluj vin cu un veritabil program de revendicări în faţa Dietei. Un document similar vor înainta guvernului provizoriu al Ţării Româneşti şi ucenicii din Bucureşti. Cerinţele referitoare la durata şi plata muncii, repaosul duminical, libertatea muncii, cuprinse în documentele enunţate [15], sînt rezultatul progresului înregistrat în lărgirea utilizării muncii salariate, care necesita stabilirea unor condiţii de angajare mai precise şi mai cuprinzătoare.

Cu toate încercările şi cerinţele frecvente, precizăm că prevederile legislative referitoare la muncă pînă la mijlocul secolului al XIX-lea, sporadice şi adesea inaplicabile, aveau în vedere în foarte mică măsură, situaţia propriu-zisă a lucrătorilor. Ele au un caracter predominant contractual, urmărind stabilirea obligaţiilor reciproce între cele două părţi care se tocmeau pentru efectuarea unei lucrări. Aceste prevederi — departe de ceea ce ar fi putut însemna o legislaţie a muncii — au izvorît, cu precădere, din preocuparea ocîrmuirii de a impune anumite norme pentru uşurarea judecăţii litigiilor de muncă şi din necesitatea stabilirii ordinii în ţară. Încercînd să definim, mai precis, fizionomia prevederilor referitoare la raporturile de muncă din sectorul industrial, în epoca de pînă la 1848, constatăm că acestea nu fac obiectul unor preocupări constante, reflectă prea puţin spiritul modern, nu denotă un progres pe măsura dezvoltării ideologiei burghezo-democratice în Ţările Române.

Perioada imediat următoare anului 1848 înregistrează progrese notabile şi în sectorul economiei industriale. Cele peste 12 000 stabilimente industriale, existente la 1860 — adevărat, doar 2 500 în oraşe — în care lucrau peste 28 000 de lucrători, marchează existenţa unui sector industrial, relativ extins pentru acea epocă. După o dezvoltare economică mai lentă, de la începutul celei de a doua jumătăţi a secolului trecut, în ultimele două decenii ale aceluiaşi secol se înregistrează progrese mai însemnate în toate ramurile economiei industriale, conturîndu-se, în linii generale, procesul constituirii industriei capitaliste. Totodată, clasa muncitoare se va constitui ca element distinct în tabloul social al epocii. Desigur, noile condiţii istorice vor determina un salt calitativ şi în privinţa conţinutului şi ariei de cuprindere a legislaţiei muncii.

Anii domniei lui Cuza, remarcabili prin reformele întreprinse în principalele domenii ale vieţii de stat, se înscriu şi cu realizări în domeniul legislaţiei muncitoreşti. În condiţiile transformărilor structurale din viaţa economică şi socială, pornind de la interesele statului burghez care se constituia acum, de la cerinţele modernizării vieţii urbane şi conform intereselor proprietarilor industriali, în deceniul al VII-lea din secolul trecut, unele aspecte ale situaţiei lucrătorilor îşi vor găsi loc în diferite acte legislative cu caracter special, cît şi în legile generale — ordinare, ale statului. Odată cu acestea, intrăm într-o nouă etapă a începuturilor legislaţiei muncii, caracterizată printr-o reglementare mai cuprinzătoare a relaţiilor de muncă şi a situaţiei muncitorilor.

„Codul civil", promulgat în decembrie 1864 şi aplicat de la sfîrşitul anului următor, reproducere aproape fidelă a Codului lui Napoleon din 1804 — în cartea a III-a, titlul VII, cap. V, *Despre contractul de locaţiune* — se ocupă şi de „locaţiunea lucrătorilor" [16], adică de condiţiile contractuale între cel care tocmeşte şi executanţii unei lucrări. Mai semnificativ este articolul 1472. Acesta reglementa plata salariului în sensul atotputerniciei patronului, care, în caz de litigiu cu lucrătorii, referitor la salariu, „se crede pe cuvîntul său. Pentru cîtimea salariului. Pentru plata salariului anului expirat şi pentru aconturile date pe

---

[15] *Ibidem,* p. 204—205 şi 211—212.

[16] C. Hamangiu, *Codul general al României,* Legi uzuale, vol. I, (f. a), (f. 1), p. 278—280.

https://biblioteca-digitala.ro

anul curgător"[17]. Acest articol crea într-adevăr un privilegiu, cu totul nedrept, pentru patron. Dar prevederea era valabilă numai ca probă în instanţa de judecată, nu şi la stabilirea salariului, care rămînea la libera înţelegere între părţi.

Constituţia din 1866, legiuire fundamentală de largă respiraţie, prevedea suficiente drepturi şi libertăţi pentru toţi locuitorii. Dacă de libertatea conştiinţei, presei, întrunirilor, dreptul de a comunica liber opiniile şi ideile, de a se aduna şi asocia s-ar fi putut bucura şi masele de lucrători, Constituţia ar fi asigurat manifestarea unei largi democraţii burgheze în viaţa ţării. Înseşi stipulaţiile electorale din constituţie, detaliate în legea din acelaşi an[18], contravin evident cu ideea de dreptate şi egalitate. Regimul cenzitar instaurat în ţară lipsea mare parte din populaţia muncitoare de dreptul exprimării libere şi directe a voinţei.

Prin urmare, Codul civil, Constituţia şi Legea electorală, legi fundamentale ale statului, nu cuprindeau, practic, decît cîteva principii generale care se puteau răsfrînge şi asupra situaţiei lucrătorilor. Multiplele aspecte ale relaţiilor de muncă şi ocrotirii muncitorilor îşi vor găsi, treptat, loc, în deceniile VII—IX, în cuprinsul unor legi şi regulamente cu caracter mai special privitoare la organizarea sanitară, pensii, administrarea tipografiilor, exploatarea pădurilor, căi ferate, construcţii etc. Odată cu aceste acte legislative ne apropiem de o adevărată legislaţie a muncii care avea în vedere reglementarea condiţiilor de muncă ale diferitelor categorii de lucrători sau măsuri, cu caracter general, aplicabile tuturor lucrătorilor din sectorul industrial. Atît necesităţile pendinte de continuarea procesului de organizare a statului modern, cît şi creşterea influenţei noii clase — proletariatul — care îşi revendica un loc în societate, diversificarea şi dezvoltarea industriei după cucerirea independenţei explică intensificarea preocupărilor şi în direcţia reglementării relaţiilor de muncă.

Legiuirile sanitare sînt printre primele acte legislative din România modernă care cuprind şi unele prevederi referitoare la situaţia lucrătorilor din industrie. După proiectele de constituire a unor consilii de igienă şi salubritate publică din 1862 în Bucureşti, Iaşi şi alte şase oraşe[19], în aprilie 1867 se promulgă primul *Regulament pentru industriile insalubre*[20]. Definind industriile insalubre, exclusiv din punct de vedere al igienei publice[21], regulamentul împarte stabilimentele industriale în trei categorii după gradul de toxicitate, stabilind am-

---

[17] *Ibidem*, p. 279. Articolul 1 471 prevedea ca angajarea să se facă „pentru o întreprindere determinată sau pe un timp mărginit" *(Ibidem)*.

[18] *Legea electorală* din 30 iulie 1866 în „Monitorul oficial", nr. 166, 30 iulie (11 august) 1866 şi textul cu modificările din 1884 în C. Hamangiu, *Op. cit.*, vol. I, p. 31—46.

[19] Vezi : *Proiect pentru consiliile de igienă şi salubritate publică din Bucureşti şi Iaşi* (1862), în Ioan M. Bujoreanu, *Collecţiune de legiuirile României vechi şi noi...*, Bucureşti, 1873, p. 1 103—1 104 ; *Proiect pentru întocmirea consiliilor locale de igienă şi salubritate publică din oraşele Craiova, Ploieşti, Brăila, Focşani, Galaţi şi Botoşani* (17 decembrie 1862), în „Monitorul oficial", nr. 277, 17 decembrie 1862, p. 1 145—1 146. Asemenea sarcini reveneau în judeţe medicilor primari ai districtelor *(Instrucţii pentru medici primari ai districtelor* (1862), Ioan M. Bujoreanu, *Op. cit.*, p. 1 096—1 100.

[20] *Regulament pentru industriile insalubre* din 26 aprilie 1867, în Ioan M. Bujoreanu, *Op. cit.*, p. 956—957.

[21] Art. 2 din acest regulament specifica : „Sînt privite ca aşezăminte nesalubre toate depozitele, magazine, fabricaţiuni şi meserii, care prin materialele depuse ori întrebuinţate prin productele dobîndite ori prin rămăşiţele fabricaţiei *infecta aerul, puţurile, gîrla, ori care vătăma sănătatea locuitorilor ori a animalelor domestice într-un alt mod*" (sublinierea noastră — D.R.), *(Ibidem*, p. 956).

https://biblioteca-digitala.ro

plasarea fiecărei categorii, într-un anumit perimetru al orașelor [22]. Dispozițiile foarte vagi privind lucrătorii acestor întreprinderi, aplicabile dealtfel numai pentru București, nu au adus nici o îmbunătățire.

După 1870, legiuirile sanitare sînt dezvoltate și lărgite în privința conținutului și sferei de aplicare. Deși noile măsuri pentru organizarea serviciului sanitar și funcționarea întreprinderilor insalubre, își mențin, în principal, orientarea anterioară, către problemele igienei publice, totuși este evidentă adîncirea și lărgirea preocupărilor pentru condițiile de lucru din întreprinderile industriale. Astfel, prima *Lege pentru organizarea serviciului sanitar* din iunie 1874 [23], se referea, mai precis, la măsurile pentru apărarea sănătății lucrătorilor din industrie. Într-un paragraf special, *Higiena industrială*, stabilea că „Ministerul de interne va *putea obliga* pe proprietarii stabilimentelor industriale să ia măsurile igienice menite a apăra sănătatea lucrătorilor" [24]. Conform acestei legi, se dă, în 1875, un nou *Regulament pentru industriile insalubre* [25], în care, alături de largi dispoziții privind igiena industrială, sînt inserate norme referitoare la asigurarea sănătății lucrătorilor din fabricile de cărămidă, oale, chibrituri, explozive, hîrtie, distilării de petrol și alte fabrici de produse petroliere etc. [26] Regulamentul mergea pînă la stabilirea contravențiilor și altor pedepse aplicabile proprietarilor, care nu ar respecta aceste dispoziții [27]. Eficiența acestor măsuri [28], a fost destul de limitată, ceea ce duce la o nouă lege și alte regulamente, tratînd aceleași probleme.

Legea sanitară din 1885, modificînd substanțial vechea legiuire, se preocupă și de problema ocrotirii muncitorilor, precizînd diferitele organe de supraveghere și control al întreprinderilor industriale [29]. După alte măsuri, tot cu caracter

---

[22] Ioan M. Bujoreanu, *Op. cit.*, p. 956—957.

[23] „Monitorul oficial", nr. 131, 16(28) iunie 1874, p. 835—837.

[24] Ibidem, p. 837 (art. 109 din legea sanitară).

[25] *Regulament pentru industriile insalubre* din 27 iulie 1875, „Monitorul oficial", nr. 156, 18 (30) iulie 1875, p. 3 517—3 522.

[26] Dintre dispozițiile referitoare la ocrotirea muncitorilor, citâm: „La fabricile de produse din pămînt ars organele sanitare se vor încredința despre materialul întrebuințat pentru zmălțuirea oalelor și dacă temperatura cuptoarelor este destul de ridicată pentru a preface sărurile plombice în sticlă, dacă lucrătorii cunosc periculozitatea acelor săruri și dacă se iau măsuri spre a-i feri de intoxicațiunea plumbică" (art. 22); La fabricile de chibrituri „Nu se permite lucrătorilor ca să păstreze alimente în acele locale", „nici să mănînce acolo" și „le vor da poveți (lucrătorilor — D.R.) asupra măsurilor apărătoare contra necrozei fosforice și în contra intoxicațiunei cu substanțele cu care se colorează capetele chibriturilor" (art. 25); La fabricile de explozive, „Lucrătorii ocupați în laborator și în depozite nu vor purta încălțăminte bătută cu ținte sau cu cuie de fier" (art. 32); La fabricile de hîrtie „Lucrătorii ocupați cu înălbirea cîrpelor vor fi feriți (după putință) de inspirarea gazului de clor" (art. 35) etc. *(Ibidem*, p. 3 519—3 520).

[27] Pentru patronii care nu respectau regulamentul se prevedea de la amendă între 50—500 lei pînă la închiderea stabilimentului (art. 53), *(Ibidem*, p. 3 521).

[28] Mai menționăm, legat de legea din 1874, alte două regulamente care stabileau și atribuții generale pentru supravegherea igienei industriale: *Regulament pentru consiliile de igienă publică și salubritate* din iulie 1874. (Vezi în Ibidem, nr. 214, 1 (13) octombrie 1874, p. 1 253—1 254) și *Regulamentul serviciului sanitar de județe*, din iulie 1874 (Ibidem, nr. 215, 2 (14) octombrie 1874, p. 1 257—1 258).

[29] Vezi *Legea pentru modificarea legei sanitare în vigoare*, din aprilie 1885, „Monitorul oficial", nr. 2, 3 aprilie 1885, p. 34—40.

https://biblioteca-digitala.ro

sanitar, care se succed rapid [30], deşi cu un conţinut nu lipsit de interes, dar, lipsite de eficienţă în aplicare, ajungem la *Regulamentul pentru industriile insalubre* din 20 septembrie 1894 [31], care încheie şirul legiuirilor de natură sanitară din a doua jumătate a secolului trecut. Alcătuit sub conducerea directă a medicului I. Felix, pe atunci director al Serviciului sanitar al statului, regulamentul va depăşi mult conţinutul articolelor 140—147 din legea sanitară pe care o dezvolta. Pornind de la cerinţele igienei publice cît şi de la siguranţa producţiei şi ocrotirea lucrărilor, în cele 103 articole ale sale, regulamentul soluţiona multe din problemele privitoare la situaţia muncitorilor din toate stabilimentele industriale. În prima parte *Dispoziţiuni generale*, pornind de la definirea industriilor insalubre (art. 1), se prevăd măsuri amănunţite pentru prevenirea diferitelor accidente care s-ar putea produce (art. 3—11). Apoi, după specificarea că — „Lucrătorul adult de sex bărbătesc este stăpîn pe timpul şi felul muncii sale" (art. 12) — sînt stabilite cîteva norme referitoare la situaţia femeilor şi copiilor din aşezămintele „insalubre" (art. 13—20). Pentru aceste categorii munca se putea desfăşura între orele 5 dimineaţa şi 8 şi jumătate seara, cu trei pauze totalizînd 3 ore (art. 14). Copiii sub 12 ani nu puteau fi primiţi la muncă şi „timpul muncii zilnice a unui copil nu se va putea prelungi peste 6 ore" (art. 15). Era interzisă munca de noapte pentru femei şi copii (art. 17). În fine, se mai interzicea folosirea femeilor şi copiilor în întreprinderi cu toxicitate mare şi munci prea grele (art. 19) şi admiterea la lucru „a femeii lehuze" numai la 40 zile după naştere (art. 20). Restul articolelor — care, de fapt, sînt o reluare a prevederilor regulamentului similar din 1875 — cuprind „clasificarea industriilor insalubre" (art. 24—33), acordarea permisiunii de funcţionare a acestor întreprinderi (art. 34—39), măsuri speciale de igienă şi siguranţă (art. 40—100) şi sancţiuni pentru încălcarea regulamentului (art. 101—103) [32].

În genere, unele măsuri de ocrotire a muncii, inserate în legile cu caracter sanitar din a doua jumătate a secolului trecut, sînt destul de înaintate. Transpunerea lor în practică ar fi însemnat, fără exagerare, aşa cum remarca V. Madgearu, în 1915, că *„industria noastră ar lucra în condiţiunile cele mai igienice din lume şi populaţiunea muncitorească ar fi în cea mai perfectă stare de sănătate"* [33]. De aceea, parte din aceste dispoziţii nici nu ar fi putut să-şi găsească teren de aplicare în această perioadă. Totuşi, căutînd să explicăm cauzele neaplicării acestor dispoziţii trebuie să remarcăm, mai întîi, lipsa de grijă din partea organelor de stat şi patronatului [34] pentru transpunerea în practică a dispoziţiilor legislative care presupuneau cheltuieli suplimentare în favoarea muncitorimii.

---

[30] În perioada 1875—1893 mai gasim un număr de regulamente care prin conţinutul lor afectează problemele muncii din întreprinderi: *Regulamentul Consiliului sanitar superior*, din 12 iulie 1885 (Ibidem, nr. 84, 17 (29) iulie 1885, p. 1 753—1 756); *Regulament pentru serviciul sanitar din oraşe*, din 29 septembrie 1886 (Ibidem, nr. 151 din 7 (19) octombrie 1886, p. 3 457—3 461); *Regulament pentru consiliile de igienă şi salubritate publică*, din 8 iulie 1887, (Ibidem, nr. 82 din 15 (27) iulie 1887, p. 1 977—1 981); *Regulament pentru consiliile de igienă şi salubritate publică*, din 29 septembrie 1893, (Ibidem, nr. 153, 7 (18) octombrie 1893, p. 4 209—4 213).

[31] „Monitorul oficial", nr. 138, 24 septembrie (6 octombrie) 1894, p. 4 769—4 786. Acest regulament este aplicat timp de aproape 30 de ani.

[32] Ibidem.

[33] Virgil N. Madgearu, *Op. cit.*, p. 29.

[34] Cf. Arh. st. Galaţi, fond Primăria Galaţi, dosar nr. 57/1899, f. 1 şi 3; Arh. st. Craiova, fond Primăria Craiova, dosar nr. 72/1912, f. 283; Arh. st. Turnu-Severin, fond Primăria Turnu-Severin, dosar nr. 5/1916, f. 1; Constantin Popescu, *Starea higienică şi sanitară a industriei noastre* (după o anchetă făcută de autor), Bucureşti, 1909, 102 p.; Virgil N. Madgearu, *Op. cit.*, p. 30.

https://biblioteca-digitala.ro

Dar nici reacţia maselor muncitoare din diferite întreprinderi nu a fost suficient de puternică pentru a impune respectarea legilor. Astfel, se constată o eficienţă redusă a măsurilor de natură sanitară pentru masa lucrătorilor industriali.

Tot dintre legiuirile cu caracter general, din perioada începuturilor legislaţiei muncii, care puteau influenţa situaţia muncitorilor, menţionăm pe acelea privitoare la pensii. Într-un sens mai limitat, bazele regimului modern al pensiilor sînt puse încă din perioada regulamentară (1832—1858). În conformitate cu prevederile Regulamentului Organic al Moldovei asupra pensiilor ce se cuveneau foştilor funcţionari ai statului [35], în iunie 1851, Divanul Moldovei adoptă o primă legiuire pentru pensii [36]. Două legiuiri asemănătoare, din 1852 şi 1853, reglementau acest drept pentru „toţi funcţionarii cîţi vor fi orînduiţi în slujbă cu ofis domnesc" cu leafă „de la 200 lei pe lună în sus" [37] şi „de la 200 lei în jos" [38]. Un proiect de lege din 1860 [39] şi alte dispoziţii similare din anii următori [40] au constituit preludiul primei legi mai complete a pensiilor, promulgată la 15 februarie 1868 [41]. Conform acestei legi, aveau drept la pensie funcţionarii statului, civilii, militari şi eclesiastici. Urmau apoi condiţiile de vechime, cuantumul pensiei, fonduri etc. Alte legiuiri, în aceeaşi chestiune, ca cea din 1890, modificată în anii următori [42], nu fac decît să reia principiile deja cunoscute. Prin aplicarea lor generală, legile referitoare la pensii afectau şi muncitorii din întreprinderile statului.

Găsim totuşi, în afara legilor generale de pensii, unele încercări de reglementare a dreptului la pensie pentru anumite categorii de lucrători. Pentru salariaţii căilor ferate, se instituie în 1880 o casă de pensii „pentru a acorda impegaţilor (în sensul de salariaţi — n.n.), văduvelor şi orfanilor pensii şi ajutoare". Conform statutelor, aveau „dreptul şi îndatorirea" de a intra în această insti-

---

[35] „Regulamentul Organic al Moldovei", în capitolul al III-lea, anexa B, „pentru alcătuirea pensiilor", prevedea că pensiile „răsplătitoare" (mai erau prevăzute şi pensii „scutelniceşti", date în schimbul scutelnicilor desfiinţaţi prin Regulament) se vor atribui după cel puţin 18 ani slujiţi „către cei betejiţi sau văduvelor celor morţi de pe urma slujbei", precum şi acelora cu merite deosebite. Urmau detalii privitoare la cuantumul pensiei, gradul de invaliditate etc. (*Loc. cit.*, în *Analele parlamentare ale României*, vol. I, partea a II-a, Bucureşti, 1893, p. 119). Prevederi similare găsim şi în „Regulamentul Organic al Ţării Româneşti". (Pentru detalii, vezi A. D u c a, *Noua lege a pensiilor precedată de legile vechi* (...), Bucureşti, 1868, p. 15—16).

[36] *Legiuirea pentru pensii*, votată la 2 iunie 1851, este, de drept, o modificare a prevederilor regulamentare, făcîndu-se unele precizări şi, mai ales, modernizări ale acestor dispoziţii (*Manualul administrativ al prinţipatului Moldovei*, tomul al II-lea, Iaşi, 1856, p. 148).

[37] *Anexă pentru îndeplinirea legiuirii pensiilor* (20 mai 1852), în Ioan M. B u j o r e a n u, *Collecţiune de legiuirile României* (...), vol. I, Bucureşti, 1873, p. 530—531.

[38] *Legiuire pentru pensiile acelor amploiaţi ce primesc leafă de la 200 lei în jos* (din 11 martie 1853), *Ibidem*, p. 532.

[39] *Proiect de legiuire pentru pensiile de serviciu*, „Monitorul oficial", nr. 87 (supliment) şi nr. 88, respectiv din 13 şi 14 aprilie 1860, p. 355—358.

[40] Dintre legiuirile privind pensiile mai cităm: *Lege pentru reţinere de 10% pentru pensii* din 11 martie 1863, „Monitorul oficial", nr. 68, din 9 aprilie 1863, p. 277 şi *Lege privind reintrarea pensionarilor în serviciu* din 7 (19) septembrie 1864 (Ibidem, nr. 200, 7 (19) septembrie 1864, p. 897).

[41] *Lege pentru pensiuni*, Ibidem, nr. 37, 16 (23) februarie 1868, p. 223. Pentru legea din 1868 şi celelalte anterioare, vezi şi A. D u c a, *Op. cit.*, 36 p.

[42] Pentru legile privitoare la pensii, promulgate pînă la 1905, a se vedea Alexandru Z e u c e a n u, *Legea generală de pensiuni* (...), Bucureşti, 1905, 592 p.

https://biblioteca-digitala.ro

tuție socială toți salariații, indiferent de funcție, cu salariu lunar de la 100 lei în sus [43]. Puteau intra aici și anumite categorii de lucrători cu salarii care depășeau 100 de lei pe lună [44]. Case de pensii și ajutor asemănătoare mai găsim și în alte sectoare de activitate, aflate sub administrația statului.

Acestor legiuiri sanitare și cu privire la pensii aplicabile, cel puțin teoretic, tuturor muncitorilor din industrie, li se adaugă unele prevederi numai pentru anumite categorii de lucrători, cuprinse în legile referitoare la organizarea diferitelor sectoare din industrie și transporturi. Legile și regulamentele privitoare la executarea lucrărilor de construcții publice, exploatarea pădurilor, organizarea tipografiilor statului și a căilor ferate au în atenție și situația lucrătorilor din aceste sectoare productive.

Condițiile pentru executarea lucrărilor publice luate în antrepriză, din 1860, 1868 și 1892 [45], cu conținut aproape identic, se refereau și la plata lucrătorilor [46], dar motivau aceasta exact în spiritul genezei acestor regulamente „ca să asigure buna și solida executare a lucrărilor" [47].

Interesante sînt și unele articole din regulamentele privind serviciul pădurilor și al brigadierilor din 1863 și 1886, referitoare la salariu, rețineri pentru pensii, condiții de locuit și chiar posibilitatea obținerii de concediu pentru personalul din acest sector [48].

Legate de existența unei pături muncitorești mai înaintate, cea a lucrătorilor tipografi, care încă din 1860 cereau impunerea unor norme precise patronilor în raporturile cu lucrătorii, regulamentele pentru organizarea instituțiilor tipografice ale statului, prezintă o importanță sporită pentru conținutul complet și înaintat cu privire la situația muncitorilor tipografi. *Regulamentul pentru organizarea și administrația Imprimeriilor Statului și Monitorului Oficial*, decretat la 1 iunie 1873 [49], este, de fapt, prima legiuire din țara noastră care acordă un

---

[43] *Statutele Casei de pensiuni instituite pentru impegații căilor ferate române*, București, 1888, 16 p.; *Legea generală de pensii* din 1902 desființează Casa de pensii de la căile ferate, rămînînd numai casa de ajutor (art. 61).

[44] Conform tabelului anexat la legea căilor ferate din 1883 aveau salarii peste 100 de lei: mecanicii și alte categorii de lucrători ceferiști.

[45] *Condiții generale de executare a lucrărilor publice luate în antrepriză*, „Monitorul oficial", nr. 55, 8 martie 1860, p. 217—218; *Condiții generale pentru antreprize de lucrări publice*, Ibidem, nr. 29, 7 (19) februarie 1868, p. 175—176; *Condiții generale pentru întreprinderi de lucrări publice*, Ibidem, nr. 12, 16 (28) aprilie 1892, p. 346—351.

[46] O formulare mai completă referitoare la plata lucrărilor o găsim în *Condițiunile (...)*, din 1892, art. 20: „Întreprinzătorul va plăti lucrătorii după tocmeala ce a avut cu ei și la epoce fixe convenite cu lucrătorii, tocmelile se vor face în scris și se vor comunica și serviciului care dirigue lucrarea. Cînd s-ar dovedi că pune întîrzieri nemotivate sau rea credință la plata lucrătorilor, administrațiunea își rezervă dreptul, de a face din oficiu aceste plăți, după o prealabilă cercetare, din sumele ce ar avea să primească întreprinderea pentru lucrări execute" *(Ibidem)*.

[47] *Condițiunile* (...), din 1860, art. 9.

[48] *Regulament și instrucțiuni pentru serviciul pădurilor și al brigadierilor*, în Ioan M. Bujoreanu, *Op. cit.*, p. 1413—1416; *Regulamentul exploatării în regie a pădurilor statului* din 24 noiembrie 1886, „Monitorul oficial", nr. 197, 3 (15) decembrie 1886, p. 4393—4400.

[49] „Monitorul oficial", nr. 119, 6 (18) iunie 1873, p. 776—780. Anterior regulamentului din 1873, cunoaștem Referatul Ministerului de Interne „relativ la noua organizare ce trebue a se introduce în serviciul administrației Tipografiilor Statului" și Jurnalul Consiliului de Miniștri privitor la acest referat din octombrie 1862, care se referă doar la salarizarea lucrătorilor tipografi (Ibidem, nr. 243, 2 noiembrie 1862, p. 1009—1010).

https://biblioteca-digitala.ro

spaţiu mai larg reglementării condiţiilor de muncă ale unei categorii de lucrători. Separat de funcţionari, pentru „personalul uvrier" din diferitele ateliere se stabilesc: timpul de lucru, regulile muncii în ateliere, condiţiile executării de munci suplimentare, repausul duminical, concediile şi, în final, tariful de plată pentru diverse lucrări [50]. Un conţinut asemănător îl au: *Regulamentul pentru organizarea şi administrarea Monitorului Oficial* din 21 septembrie 1876 [51] şi *Regulamentul pentru organizarea serviciului monetăriei statului, fabricei şi depozitului general de timbre* din 5 martie 1886 [52].

Ca şi în cazul legiuirilor sanitare, este dificil de apreciat în ce măsură reglementările referitoare la tipografi s-au aplicat în practică. Fără a recurge la alte consideraţii, avînd în vedere doar situaţia grea a lucrătorilor din întreprinderile tipografice, acţiunile revendicative ale acestora, putem conclude că, şi de data aceasta, sîntem în faţa unor acte a căror aplicare rămîne îndoielnică.

Legea pentru exploatarea căilor ferate ale statului, din 6 martie 1883 [53] şi partea a II-a din Codul comercial, decretat la 16 aprilie 1887 [54], organizînd amănunţit transporturile pe căile ferate, maritime şi fluviale, se referă şi la unele probleme muncitoreşti. Prin prisma eficienţei muncii — nota dominantă a conţinutului acestor legiuiri — sînt date şi indicaţii asupra salariului, siguranţei muncii, dreptului la pensie, locuinţe, recompense şi pedepse pentru încălcarea normelor stabilite.

Privitor la situaţia muncitorilor din exploatările petroliere, pe lîngă siguranţa muncii, tratată larg într-un regulament din 1893 [55], *Legea minelor* din 1895 [56] şi regulamentul de aplicare a ei [57], conţin ample măsuri de ocrotire a muncii. Pe lîngă fixarea, garantarea şi reglementarea raporturilor dintre capital şi muncă — obiectiv principal al legii minelor — în partea finală erau cuprinse măsuri de supraveghere a exploatărilor miniere pentru a evita accidentele (titlul XI, art. 81—84), constituirea unei case de ajutor în caz de boală şi accidente „pentru lucrătorii întrebuinţaţi în mine, cariere şi stabilimente ori fabrice dependente de aceste industrii" (titlul XVIII, art. 107—118) şi a unei „case de pensii" pentru aceleaşi categorii de lucrători (titlul XIX, art. 121—135). Prevederile de natură so-

---

[50] Regulamentul din 1 iunie 1873, cuprinzînd 190 articole, printre altele stabilise: patru „clase" pentru lucrătorii de diverse specialităţi (art. 9), reţinerea de bani pentru pensii (art. 17), normarea zilnică a muncii (art. 54), obligaţiile profesionale ale lucrătorilor din diferite ateliere (art. 80 şi următ.), sancţiuni pentru absentarea nemotivată de la lucru (art. 84), reţinerea pentru muncă suplimentară remunerată (art. 92), primirea a 20 ucenici, durata muncii de 9 ore (art. 179), concediul maxim 15 zile pe an (art. 182), preţul diferitelor lucrări (21 articole), (Ibidem).

[51] Ioan M. Bujoreanu, *Op. cit.*, vol. III, Bucureşti, 1885, p. 748—753.

[52] „Monitorul oficial", nr. 72, 3 (15) iulie 1886, p. 1562—1577.

[53] Ibidem, nr. 285, 19 (31) martie 1883, p. 4673—4677.

[54] Vezi textul *Codului comercial*: Ibidem, nr. 31, 10 (22) mai 1887, p. 611—700. Interesează pentru situaţia lucrătorilor capitolul *Despre înrolarea şi salariile persoanelor echipajului* (art. 531—556), (Ibidem, p. 657). Privitor la situaţia lucrătorilor din transportul maritim şi fluvial un *Regulament asupra serviciului de bord* din 28 martie 1897 are acelaşi conţinut (dar detaliat), ca şi partea din Codul comercial referitoare la lucrători (C. Hamangiu, *Op. cit.*, vol. II, ediţia a II-a (f. a, f. 1), p. 1752—1773).

[55] „Monitorul oficial", nr. 240, 29 ianuarie (10 februarie) 1893, p. 6881—6885 (articolele nr. 60—69).

[56] Ibidem, nr. 16, 21 aprilie (3 mai) 1895, p. 475—487.

[57] Ibidem, nr. 31, 10 (22) mai 1895, p. 1025—1031.

https://biblioteca-digitala.ro

cială vor fi primite cu interes și speranțe de reprezentanții maselor muncitoare [58]. Însă, realitatea va dezminți speranțele lucrătorilor, mai întîi, prin amînarea aplicării legii și, apoi prin neaplicarea dispozițiilor ocrotitoare pentru lucrători [59].

În teritoriile românești aflate, pînă la 1918, în afara granițelor României, se vor aplica legile statelor stăpînitoare. Transilvania se va supune legilor maghiare, iar Bucovina legilor imperiului habsburgic.

Așa cum am subliniat la timpul potrivit, geneza primelor dispoziții legislative referitoare la muncă este legată, în principal, de necesitățile dezvoltării statului român, și în măsură mult mai redusă de acțiunile maselor muncitoare. Începuturile în domeniul reglementării relațiilor de muncă sînt determinate, cu precădere, de preocuparea ocîrmuirii pentru organizarea statului, vin să satisfacă interese ale burgheziei în dezvoltare, care urmărea să-și asigure forță de muncă sigură și desfășurarea nestingherită a producției. Astfel, reglementarea raporturilor de muncă în faza inițială n-a fost determinată de considerente izvorîte din necesitatea îmbunătățirii situației celor ce muncesc ci, din rațiuni legate, mai ales, de organizarea producției industriale, asigurarea continuității forței de muncă. În același timp, unele prevederi legislative favorabile muncitorilor au fost incluse în legi, cu intenția de a tempera acțiunile revendicative ale maselor muncitoare. Nu excludem nici influențele străine, mai ales din partea Germaniei, unde politica socială față de muncitorimea din industrie, dusă de cancelarul Bismarck, avea ca element dominant preîntîmpinarea tulburărilor și îndepărtarea muncitorilor de mișcarea socialistă. Pentru îndeplinirea acestui scop, pe lîngă represiune, se folosea și politica de concesii exprimată, printre altele, în legi cu caracter proteguitor. În ultimă instanță, legile muncii apar, încă de pe acum, în adevărata lor înfățișare și ca armă de luptă „legală“ a burgheziei împotriva proletariatului.

Totalitatea prevederilor referitoare la ocrotirea muncii, cuprinse în legislația celei de a doua jumătăți a secolului trecut, constituie un tablou cuprinzător, cu multe elemente înaintate. Dar, enunțarea formală a unor principii, lipsa de măsuri eficiente pentru îndeplinirea celor mai multe din prevederile legilor, în contextul politicii generale a burgheziei și moșierimii, determină ca actele promulgate să rămînă neaplicate în mare parte, fapt recunoscut de înșiși reprezentanții cercurilor conducătoare [60], dar reliefat, în toată complexitatea sa, numai în presa muncitorească și socialistă și în documentele mișcării muncitorești [61].

Activitatea legislativă din România pînă în ultimul deceniu din secolul trecut, cu toate limitele și neajunsurile, pune totuși bazele legislației capitaliste asupra muncii, care se va lărgi către finele secolului trecut și în primele două decenii ale secolului nostru.

---

[58] Numeroase articole asupra legii minelor găsim în „Lumea nouă“ din decembrie 1894 — ianuarie 1895. Menționăm în special temeinica analiză făcută legii în șase articole de fond aparținînd lui Const. Dobrogeanu-Gherea (semnate De la Olt), publicate și în broșură separată („Lumea nouă“, nr. 64, 66, 67, 70, 72 și 84 din ianuarie—februarie 1895).

[59] Aprecierea unui principal document al mișcării muncitorești din 1906, că legea minelor „așa cum e, nu se aplică“ *(Patruzeci de ani de sărăcie, de robie și de rușine*, Galați, 1906, p. 53), este completată de N. Petrescu-Comnen, care, într-o lucrare apărută în 1910, considera că titlurile XVIII și XIX ale acestei legi „pînă în momentul de față ne fiind decît un mit“ (N. Petrescu-Comnen, *Studiu asupra intervențiunii statului între capital și muncă*, București, 1910, p. 227).

[60] Virgil N. Madgearu, *Op. cit.*, 49 p.; N. Petrescu-Comnen, *Studii asupra intervenției statului între capital și muncă*, București, 1910, 280 p.; ș.a.

[61] „Lumea nouă“, nr. 10, 12 noiembrie 1894, p. 1 (articolul intitulat *Legalizmul socialiștilor); Documente din istoria mișcării muncitorești din România 1893—1900*, Ed. politică, București, 1969, p. 215 ; ș.a.

https://biblioteca-digitala.ro

LES DÉBUTS ET L'ÉVOLUTION DE LA RÉGLEMENTATION DES RAPPORTS DE TRAVAIL DANS NOTRE PAYS AVANT LA CONSTITUTION DU P.S.D.O.R.

Résumé

Cet travail porte sur le contenu et l'évolution des principales prévoyances législatives concernant les conditions de travail et de vie des ouvriers d'industrie avant la constitution du Parti social démocrate des ouvriers de la Roumanie. Dans l'évolution de la législation du travail de la période recherchée on distingue deux étapes (séparées par le milieu du XIX-e siècle), qui sont caractérisées en fonction de contenu des lois et de conditions économiques-sociales et politiques qui ont fait engendrer la législation du travail.

La première période présente les essais de régler les rapports de travail entre les patrons et les ouvriers salariés dès la seconde moitié du XVIII-ème siècle et jusqu'à la veille de la révolution de 1848.

On trouve dans les documents spécifiques à l'époque (vieux écrits, établissements, transactions, codes de lois) les premières références sur les rapports de travail du secteur industriel ainsi que : obligation de certains accords écrits, fixation de certaines conditions concernant les conventions qui regardent la modalité et le temps d'exécution de l'ouvrage, le payement et la durée du travail, les assurances etc.

La plus grande partie de cet ouvrage est consacrée à la seconde période de l'évolution de la législation du travail (correspondant à la seconde moitié du siècle passé). Cette période est caractérisée par une réglementation plus étendue des relations de travail et de la situation des ouvriers. Les progrès de l'industrie, la formation et le développement de la classe prolétaire font contribuer à ce qu'à côté de l'insertion de certains problèmes, concernant les rapports de travail, dans les lois fondamentales de l'État („Code civil" de 1864, „Constitution" et „Loi électorale" de 1866), les multiples aspects des relations entre les patrons, l'État et les ouvriers soient aussi compris dans les lois ou dans les réglements au caractère spécial concernant l'organisation sanitaire, les pensions, l'administration des imprimeries, l'exploitation des forêts, chemins de fer, constructions etc. On insiste surtout dans cette étude sur ce qui suit : *Réglements pour les industries insalubres* (1867, 1875 et 1894), *Loi des pensions* de 1868, *Réglement d'organisation et d'administration des Imprimeries d'État et de Moniteur officiel* (1873), *Loi des mines* de 1895.

En fonction du contenu de ces documents législatifs et d'évolution historique du mouvement prolétaire, au milieu de la dernière décennie du siècle passé, que touche à sa fin la période des débuts de la législation du travail, qui s'impose déjà comme une catégorie bien définie dans le domaine législatif général.

https://biblioteca-digitala.ro